

Во овој број на рубриката Диоптер ќе разговараме со д-р психолог Слободанка Ѓурчевска, која докторатот го бранеше на тема "Карактеристиките на личноста на сторителите на сексуални престапи".

Разговорот го водеше: Елизабета АНДОНОВСКА, психолог

☀ Каде и како го организираше Вашето научно истражување за карактеристиките на личноста на сексуалните деликти?

ЃУРЧЕВСКА: Истражувањето го вршев во КПУ "Идризово", каде што сум вработена како психолог, во период од две години (од јуни 1999 до јуни 2001 година). Беше применет метод на избор на примерот на сторители на сексуални и сторители на крвни деликти (кривични дела против животот и телото). Сторителите на сексуални деликти ја сочинуваа експерименталната група (64 испитаници), а сторителите на крвни деликти ја сочинуваа контролната група (63 испитаници). Двете групи броеја 127 испитаници, кои издржуваат казна затвор во КПУ "Идризово". Беа користени два теста за испитување на цртите на личноста, тест за испитување на интелектуалните способности и прашање за собирање податоци.

☀ Зошто ги споредувате токму сторителите на сексуалните деликти со сторителите на крвни деликти?

ЃУРЧЕВСКА: И сексуалните и крвните деликти се едни од најтешките деликти за кои се суди според инкриминациите на Кривичниот закон. И за едните и за другите се изрекуваат построги казни, односно подолготрајни казни, и поради тоа престојот во казнено-поправните установи е подолг. Практиката ни наметнува потреба од формирање посебни третмански групи за овој вид казни, во кои ќе се практикува нагла-

ТРАУМИТЕ ОСТАН КРАЈОТ НА ЖИВО

Д-Р СЛОБОДАНКА ЃУРЧЕВСКА

сена групна и индивидуална работа. Ако со крвниот деликт се одзема животот или се посегнува по него, со сексуалниот деликт се одзема достоинството на личноста, нејзината чест и угледот и личноста се "убива" и се уништува на психички план. Траумите, стигматизацијата и последиците по сексуалниот деликт остануваат и ја следат до крајот на животот.

☀ Како го дефинирате сексуалниот криминалитет?

ЃУРЧЕВСКА: Криминалот е извонредно хетерогено општествена појава, која ја сочинуваат најразлични инкриминирани поведенија. Во состав на криминалот, кој претставува појава со негативен општествен предзнак, според феноменолошките, етиолошките и другите карактеристики, се јавуваат и повеќе видови кривични дела. Меѓу нив спаѓа и т.н. сексуален криминалитет (кога зборуваме за сексуалниот криминалитет, пред сè, мислиме на кривични дела против половата слобода и морал), сексуалните деликти ги загрозуваат најинтимните делови на човековата личност, личното достоинство и половиот живот на индивидуата, како и слободите во поглед на избор на сексуалниот партнер. Сексуалните деликти не само што ја повредуваат најинтимната сфера на

човековиот живот, туку тие го напаѓаат и половиот морал и го загрозуваат севкупниот интегритет на личноста која е сексуално злоставена.

☀ Која е важноста на Вашето истражување по овој проблем?

ЃУРЧЕВСКА: Во нашата земја досега многу малку се испитувани психолошките и социјалните карактеристики на овој вид криминалитет. Од научен аспект ова истражување е оправдано бидејќи ќе даде информации за психолошките карактеристики на личноста на сексуалниот деликвент: коефициентот на интелигенција, психолошкиот тип на личноста (екстровертност - интровертност), невротизмот - психолошката стабилност, потоа психотицизмот како и низа социјални карактеристики на истите.

Сознанијата за структурата на личноста на сексуалниот деликвент до кој дојдов во текот на истражувањата ни овозможуваат да се доближиме до етиологијата на сексуалниот криминалитет. Сознанијата ќе послужат како основа за оценка на готовноста и можноста за превенција, третман и ресоцијализација на осудените лица за овие кривични дела. Исто така, сознанијата ќе ни послужат за преземање други мерки за спречување на оваа појава со негативен општествен предзнак. Сознанијата укажаа на посуш-

тинско откривање на психолошките и социјалните карактеристики на личностите, кои сториле сексуален деликт, кој натаму има важност во изборот на казната и изнаоѓањето методи за нивно превенирање, третман и превоспитување. Истите резултати од истражувањето ќе бидат имплементирани во секојдневната работа со осудени лица, со цел тие по издржувањето на казната нормално да се вклучат надвор од установата како корисни членови на општеството, без можност од рецидиви.

☀ Поконкретно, каква е психолошката структура на личноста - сторител на сексуален деликт?

ЃУРЧЕВСКА: Главните сознанија од истражувањето упатуваат на следново:

рат сексуален деликт. Сторителите на сексуални деликти имаат поизразена опозиционалност (потврдоглави, зловолни, наклонети кон негирања и одрекувања). По однос на психолошкиот тип на личноста (екстровеерност-интroversност), испитаниците кои припаѓаат на интroversниот тип повеќе вршат сексуални деликти (тие се свртени кон

Во последно време многу често слушаме за појавата на сексуалните деликти во кои сторители се претставници, како од помладата, така и од повозрасната популација.

Иако официјалните статистички бројки по прашањето на зачестеност на сексуалните деликти, наспроти севкупниот криминал, покажуваат незначителност, сепак може да се рече дека "темната" бројка е мошне голема поради табуата и предрасудите, кои се поврзани со овој вид криминал.

себе и потешко воспоставуваат релевантни емоционални и меѓучовечки односи и повеќе се занимаваат со самонабљудување). По однос на димензијата психотицизам, постојат статистички значајни разлики меѓу двете тестирани групи. Меѓу испитаниците немаше такви кои припаѓаат во категоријата со нагласен психотицизам. Сите имаа средно изразен психотицизам, што значи дека во просек тие повеќе манифестираат карактеристики на социјална повлеченост, изолираност, импулсивност, агресивност, пречки во расположението и оштетеност на мислењето и помнењето.

☀ Која е социјалната матрица која го фаворизира сексуалниот деликт?

ЃУРЧЕВСКА: Сексуалните престапници се лица, исклучително од машки пол, најчесто на возраст од 26 до 33 години, со ниско образование, без занимање и невработени. Претходната осудуваност е во корелација со чинењето на сексуалните деликти, односно испитаниците кои биле претходно осу-

дувани во просек вршат почесто сексуални деликти. Оние кои имале предбрачни сексуални искуства, имаат поголеми шанси да сторат сексуален деликт. Сите испитаници кои изјавиле дека манифестираат сексуални настраности се сторители на сексуални деликти. Сексуалната настраност меѓу другото се именува и во недоволно јасно издиференциран психосексуален идентитет. Манифестирањето сексуални перверзии е основа од која се регрутираат сексуалните престапници. Испитаниците кои немаа двајца родители манифестираа поголеми наклоности кон вршење на истите.

☀ Кои се практичните апликации на ова истражување?

ЃУРЧЕВСКА: Нема дилеми дека за сторителите на сексуални деликти е неопходна ресоцијализација и содржински третман. Казната, лишување од слобода кај овие лица задолжително мора да претставува осмислен, прво превоспитан третман, а не самоизолација. Во овој контекст нужно се вметнува размислувањето за заземање различни ставови кон специфичноста на третманот за сторителите на разни видови сексуални деликти. Потребен е диференциран пристап, односно пристап кој ќе зависи од видот, облиците, методите и средствата за ресоцијализација, кој ќе биде воведен во согласност со утврдените карактеристики на сторителите. Овде, пред сè, мислиме на сторителите на различни сексуални деликти, со оглед на мотивите кои го определеле конкретниот сексуален деликт. Оттука, во превоспитниот модел во кој мотивот ќе претставува основна ориентација за работа со овие лица треба да им се најде место на лицата кои сториле сексуален деликт, во онаа мерка која е неопходна за нивна ресоцијализација.

☀ За крај, накусо за превенирањето на извршувањето сексуални деликти?

ЃУРЧЕВСКА: Превенцијата треба да се одвива на повеќе различни нивоа. Пред сè, треба да почне во семејството, со успешна социјализација и со соодветни модели за идентификација на младата личност. Во оваа фаза секако дека тоа се родителите. Следната фаза на превенција треба да се одвива во училиштата каде што треба задолжително да се воведат сексуално воспитување, со цел да се предочат и да се сфатат разликите меѓу половите и да се дејствува на воспоставување коректни и хумани односи меѓу истите со почитување, пред сè, на биолошките и на физиолошките разлики.

УВААТ ДО ТОТ

сторителите на сексуални деликти не можеме да ги класифицираме во ниту една типологија на личности. И нашите сознанија се компатибилни на светските искуства дека сторителите на сексуални деликти се ментално здрави личности, кои не манифестираат психички абнормалности и абнормалности на личноста. Меѓу двете испитувани групи постојат разлики по однос на цртата на личноста, опозиционалност. Испитаниците кои за оваа црта имаат просечен или висок скор, имаат поголема тенденција да сто-